

Conclusion. *The process of professional competence formation of future biology teachers are determined by the complex of the pedagogical conditions, which takes into account the integration of scientific and pedagogical disciplines. Further research is advisable to send in substantiation of technological component of realization of pedagogical conditions.*

Key words: *professional competence; professional training; academic discipline; integration, interdisciplinary communication; educational software; pedagogical conditions; future biology teachers.*

*Одержано редакцією 25.05.2015
Прийнято до публікації 15.06.2015*

УДК 796:371.13

Хоменко І.М.,

здобувач кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

МЕТОДОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ КОНТРОЛЬНО-АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Анотація. *Здійснено огляд зарубіжних і вітчизняних теорій, що слугують підґрунтям для розроблення проблеми управління розвитком контрольної-аналітичної компетентності викладачів фізичного виховання. Схарактеризовано загальноуправлінські і специфічні принципи управління розвитком контрольної-аналітичної компетентності викладачів фізичного виховання. Розкрито структуру цієї компетентності.*

Ключові слова: *методологія; управління; об'єкти управління; вертикальні і горизонтальні зв'язки; контрольна-аналітична компетентність; викладач фізичного виховання; фізична культура; спорт.*

Постановка проблеми. Початок нового тисячоліття ознаменував остаточний перехід від планової до ринкової економіки, що не могло не позначитися на всіх сферах суспільного життя, включаючи діяльність провідних соціальних інститутів. Сучасна індустрія фізичної культури і спорту також потребує висококваліфікованих професійних менеджерів, які володіють способами управління фізкультурно-спортивними організаціями та інструментами дослідження спортивних ринків. У той самий час, вітчизняні дослідження з питань управління фізичною культурою і спортом навряд чи можна вважати масштабними, свідченням чого є обмежена і мало чисельна кількість монографічних робіт і навчальних посібників, що досить швидко втрачають свою актуальність. Натомість спостерігаються динамічні зміни у сфері спортивного менеджменту та економіки спорту, до яких можна віднести питання Інтернет-економіки, тиккетинга, трансфертів професійних спортсменів, фандрайзингу і спонсорінгу, спортивного маркетингу, брендингу, управління конфліктами у сфері фізичної культури і спорту та інші [1, с. 3].

Розв'язання важливих завдань, що нині висуває суспільство до підготовки кваліфікованих фахівців у сфері фізичної культури і спорту, зумовлює необхідність переосмислення вимог до професійної діяльності викладачів фізичного виховання, особливо тих, на які покладається відповідальність щодо забезпечення якості підготовки студентів – майбутніх учителів фізичного виховання, спортсменів, тренерів, менеджерів фізичної культури і спорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досить вдалими є спроби сучасних науковців екстраполювати рекомендації економічної теорії та управлінського підходу до організації фізичної культури і спорту, зокрема В.В. Галкіна (економіка й управління фізичною культурою та спортом), Г.І. Корольова (управління системою підготовки у спорті), В.В. Новокрещенова (правові й організаційні основи управління сферою фізичної культури і спорту). Заслугує на увагу розробка авторського колективу у складі М.М. Бугрова, Я.Р. Вількіна, В.М. Ігуменова, Т.М. Каневець, Б.С. Кузьмака, І.І. Переверзіна, М.І. Токарева та інших учених, які заклали теоретичні підвалини управління фізичною культурою і спортом. Функції управління фізичною культурою і спортом схарактеризовано в науковому доробку М.Ф. Бунчука, Р.М. Орлова, В.М. Приходька, Л.П. Трофимової, К.А. Цатурової та інших дослідників.

У той самий час проблема управління розвитком контрольно-аналітичної компетентності викладачів фізичного виховання ще не дістала наукового обґрунтування, що і визначило мету проведеного дослідження.

Викладення основного матеріалу дослідження. Загальновідомим є те, що управління як невід’ємна складова функціонування будь-якої організованої живої природи як біологічного, так і соціального характеру [1, с. 210] широко використовується в технічних і кібернетичних системах. Його проникнення в усі сфери життєдіяльності суспільства зумовлене тим, що без цілеспрямованого управління не є можливим упорядковане функціонування будь-якої системи, процесу, діяльності. Без управління не в змозі обійтися й системи більш високого порядку – соціальні, економічні, політичні, що, у свою чергу, необхідно для досягнення максимального добробуту суспільства, духовної й фізичної досконалості його громадян.

З переходом до ринкових відносин радикально змінилася ситуація і в галузі фізичної культури і спорту: більш активно почав розвиватися спортивний бізнес, а професійний спорт функціонує згідно з західними моделями менеджменту, де надається пріоритет роботі зі спонсорами, промоутерами і телекомунікаційними компаніями. Така тенденція відкриває перед вітчизняними фахівцями у галузі фізичної культури і спорту доступ до міжнародного ринку праці.

За таких умов на викладачів фізичного виховання покладається особлива відповідальність щодо управління якістю професійної підготовки студентів – майбутніх фахівців, тренерів, спортсменів. У цьому контексті набуває першочергового значення управлінська компетентність викладачів фізичного виховання, зокрема такий її складник як контрольно-аналітична компетентність.

Зазначимо, що управління в більшості наукових джерел трактується як цілеспрямований вплив на об’єкт із метою забезпечення його наперед заданого функціонування відповідно до поставлених цілей [1, с. 211]. У структурі управління прийнято диференціювати вертикальні (підпорядкування і керівництво) та горизонтальні (узгодження рівноправних елементів) зв’язки. У свою чергу, вертикальні зв’язки поділяються на лінійні (зв’язки підпорядкування за всіма напрямками управління) та функціональні (підпорядкування в певній сфері). При цьому управління має відповідати ряду вимог, серед яких слід виокремити: наявність повної всебічної інформації, яка б давала змогу зробити обґрунтовані рекомендації; уміння здійснювати всебічний і систематичний підхід до прийняття рішень; урахування інтересів працівників, узгодження їх з інтересами виробництва і суспільства. Не випадково управління розглядається сучасними соціологами Ф. Харбісоном і К. Мейерсом за такими аспектами, як адміністративний, економічний і соціально-психологічний [2].

У сфері фізичної культури і спорту методологія дослідження проблеми управління розвитком контрольно-аналітичної компетентності викладачів фізичного виховання представлена рядом таких теорій:

- теорія побудови рухів, підґрунтям якої слугують дослідження І.М. Сеченова (1867 р.), У. Джеймса (1890 р.), М.М. Ланге (1893 р.), Р. Вудворте (1899 р.), О.О. Ухтомський (1927 р.), М.О. Бернштейна (1933 р.), П.К. Анохіна (1935 р.), яким належить обґрунтування зворотного зв'язку в побудові і управлінні рухами;
- теорія адаптації, передумовами для розроблення якої слугують праці К. Бернара (1853 р.), М.Є. Введенського (1884 р.), І.П. Павлова (1904 р.), Л.А. Орбеллі (1907 р.), У.Б. Кеннона (1915 р.), І.А. Аршавського (1935 р.), Г. Сельє (1936 р.), В.В. Паріна (1941 р.), О.Г. Газенка (1947 р.), В.П. Казначеева (1970 р.), П.Д. Горизонтова (1979 р.), Ф.З. Меєрсона (1993 р.) та інших, де презентоване розуміння процесів життєдіяльності людського організму у змінюваних умовах зовнішнього середовища, необхідність пошуку шляхів удосконалення і підвищення працездатності;
- теорія функціональних систем П.К. Анохіна (1970 р.), де інтерпретований системотвірний чинник функціональної системи, що визначає діяльність і поведінку людини;
- теорія управління, основи якої закладені у працях Н. Віннера (1948 р.), Дж. фон Неймана (1944 р.), К.Е. Шеннона (1948 р.), У.Р. Ешбі (1948 р.), А. Тьюрінга (1952 р.), А.М. Колмогорова (1933 р.), Л.В. Канторовича (1939 р.), В.М. Глушкова (1974 р.), де органічно поєднано досягнення кібернетики, філософії, фізіології, психології, математики та інших наук [3, с. 11–32].

Зрозуміло, що оптимальне управління не відбувається спонтанно, без належного планування, прогнозування, опрацювання можливих способів, контролю й аналізу отриманих результатів, їх співставлення з очікуваними наслідками. Не випадково будь-яка управлінська дія повинна пройти всі зазначені стадії, щоб засвідчити компетентність керівника. У сфері фізичної культури і спорту об'єктом управління виступають: 1) суб'єкти процесу з їхніми потребами, фізкультурними і спортивними інтересами; 2) спортивна наука, що включає сукупність принципів, засобів, методів і форм фізичного виховання і спортивного тренування; 3) результати фізичного вдосконалення; 4) педагогічні, професійні і громадські кадри; 5) матеріально-технічні і фінансові ресурси; 6) фізкультурно-спортивна інформація [4].

Власне процес управління розвитком контрольно-аналітичної компетентності викладачів фізичного виховання має відповідати ряду принципів, як загальноуправлінських (цілеспрямованості, спланованості, компетентності, дисциплінованості, стимулювання, ієрархічності), так і специфічних. До специфічних принципів сучасні фахівці відносять такі: 1) принципи управлінсько-стратегічні (спрямованості до вищих досягнень, цілісності системи підготовки – нерозривності, єдності всіх чинників підготовки, системоутворювального чинника – побудови моделей системи підготовки), індивідуалізації підготовки, поглибленої спеціалізації підготовки, циклічності – періодизації процесу підготовки); 2) принципи управлінсько-тактичні (єдності загальної і спеціальної підготовки – спеціальної спрямованості підготовки в цілому, неперервності процесу підготовки до вищих досягнень, обґрунтованості збільшення навантажень і тенденції до максимальних навантажень – підготовленості до збільшення навантажень, хвилеподібної побудови навантажень, варіативної побудови навантажень, суворой технологічності, відповідності досягнутої структури підготовленості до структури змагальної діяльності); 3) принципи управлінсько-регулятивні (необхідного і максимально можливого рівня інформації, оптимальності, узгодженості, додатковості, відносності, стійкого розвитку).

Особливої значущості в цьому процесі набуває здатність до контрольно-аналітичної діяльності і відповідно – розвиток контрольно-аналітичної компетентності у викладачів фізичного виховання, на яких покладається особлива відповідальність в організації освітнього процесу вищої школи.

Ми погоджуємося з твердженням К.А. Цатурової [5], що контроль і аналіз як функції управління є спеціально організованою системою спостережень і перевірки. А.А. Герасимчук, Ю.І. Палеха, О.М. Шиян [2] розглядають функцію контролю й аналізу в контексті виявлення відхилень від установлених норм у виробничому процесі та вироблення механізму, який би виключав подібні відхилення в майбутньому. На їхню думку, як і інші функції, контроль і аналіз є творчим процесом, що вимагає від керівника (у нашому дослідженні – викладача фізичного виховання) максимального врахування особливостей конкретної ситуації: характеру розв'язуваних завдань (важливість, терміновість, складність тощо), рівня організаційної культури (традиції, соціальна зрілість, морально-психологічний клімат, цінності) та соціальних характеристик виконавців (кваліфікація, досвід, ставлення до навчання).

У нашому дослідженні контрольно-аналітична компетентність викладачів фізичного виховання виступає інтегрованим багатокомпонентним утворенням, структуру якого становлять такі складники:

- 1) здатність до контролю й аналізу стану фізичної підготовленості студентів (спеціальна витривалість, швидкісні можливості, швидкісно-силові якості, максимальна швидкість, координаційні здібності, гнучкість);
- 2) здатність до контролю й аналізу технічної підготовленості студентів (з'ясування відповідності техніки заданим параметрам для подальшої корекції, визначення причин відхилень і способів їх коригування);
- 3) здатність до контролю й аналізу психологічної підготовленості студентів (визначення особистісних якостей, з'ясування ступеня відповідності вольових зусиль та інших характеристик перспективним, етапним, поточним та іншим завданням фізичної підготовки);
- 4) здатність до контролю й аналізу стану тактичної підготовленості студентів (визначення рівня тактичного мислення, практичного оволодіння відповідними здібностями);
- 5) здатність до контролю і аналізу тренувального і змагального навантаження студентів (визначення ступеня реалізації зовнішніх параметрів навантаження, впливу тренування або змагання на внутрішні функціональні систему організму);
- 6) здатність до контролю й аналізу позатренувальних чинників (визначення стану і ступеня відповідності рівня позатренувальних чинників завданням, що поставлені з метою досягнення максимального рівня системи змагань і власне тренувального процесу);
- 7) здатність до контролю й аналізу змагальної діяльності студентів (визначення стану і ступеня відповідності рівня фізичної підготовки цілям і завданням відповідно до значущості змагання й етапу підготовки) [3, с. 141–145].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Зроблена спроба узагальнення методології дослідження проблеми управління розвитком контрольно-аналітичної компетентності викладачів фізичного виховання дала можливість з'ясувати теорії, принципи, що становлять підґрунтя для розроблення окресленої проблеми. З урахуванням наукового доробку зарубіжних і вітчизняних фахівців у галузі управління, а також фізичної культури і спорту встановлено структуру контрольно-аналітичної компетентності викладачів фізичного виховання. Управління її розвитком у викладачів у вертикальному і горизонтальному напрямках сприятиме підвищенню ефективності фізичного виховання студентів в освітньому процесі вищого навчального закладу, наближенню рівня їхньої фізичної і спортивної підготовленості до світових вимог, що забезпечуватиме їхню конкурентоздатність на сучасному ринку праці.

Список використаної літератури

1. Галкин В. В. Экономика и управление физической культурой и спортом : учебное пособие [для вузов] / В. В. Галкин. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2006. – 448 с.

2. Герасимчук А. А. Соціологія: навчальний посібник / А.А. Герасимчук, Ю. І. Палеха, О. М. Шиян. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2002. – 237 с.
3. Королев Г. И. Управление системой подготовки в спорте / Г. И. Королев. – М. : Мир атлетов, 2005. – 192 с.
4. Переверзин И. И. Искусство спортивного менеджмента / И. И. Переверзин. – М. : Советский спорт, 2004. – 416 с.
5. Организация физической культуры и спорта / под ред. В.У. Агеева, Т.М. Каневец. – М. : Физкультура и спорт, 1986. – 192 с.
6. Управление физической культурой и спортом : учебник [для ин-тов физ. культ.] / И. И. Переверзин, Н.Н. Бугров, Я. Р. Вилькин и др. – М. : Физкультура и спорт, 1987. – 288 с.
7. Новокрещенов В. В. Управление сферой физической культуры и спорта : правовые и организационные основы взаимодействия: монографія / В. В. Новокрещенов. – Ижевск : Изд-во ИжГТУ, 2006. – 140 с.
8. Социология : учебное пособие / под ред. А. Н. Елсукова. – Минск, 2000. – С. 272–274.
9. Теория и методика физической культуры : учебник / под ред. Ю.Ф. Курамшина. – М. : Советский спорт, 2004. – 464 с.
10. Филин В. П. Спортивная подготовка как многолетний процесс / В. П. Филин // Современная система спортивной подготовки. – М. : СААМ, 1995. – С. 351–389.

References

1. Galkin, V. V. (2006). Economics and management of physical culture and sport : study guide [for high schools]. Rostov-on-don: Phoenix (in Russ.)
2. Gerasimchuk, A. A., Palekha, Y. I. & Shiyani, A. M. (2002). Sociology: the manual. Kyiv: Publishing house of Europe. University press (in Ukr.)
3. Korolev, I. G. (2005). Management system of training in sport. Moscow: the World of athletes (in Russ.)
4. Pereverzin, I. I. (2004). The Art of sports management. Moscow: Soviet sport (in Russ.)
5. Organization of physical culture and sport / ed. by Ageeva, V. W. & Kanevets, M. T. (1986). Moscow: Physical culture and sport (in Russ.)
6. The Department of physical culture and sport: textbook for institutes of physical culture / Pereverzin, I. I., Hillocks, N. N. & Wilkin R. J. and others. (1987). Moscow: Physical culture and sport (in Russ.)
7. Novokreschenov, V. V. (2006). Management of sphere of physical culture and sport: legal and organizational bases of interaction: monograph. Izhevsk: Publishing house of ISTU (in Russ.)
8. Sociology: the textbook / under the editorship of Elsuikova, A. N. (2000). Minsk (in Russ.)
9. Theory and methodology of physical culture: textbook / ed. by Kuramshina, Y. F. (2004). Moscow: Soviet sport (in Russ.)
10. Filin, V. P. (1995). Sports training as a long-term process. Modern system of sports training. Moscow: SAAM (in Russ.)

Abstract. *Khomenko I. M. Methodology of management development of control and analytical competence of physical education teachers.*

Introduction. *The important objectives that are imposed today by the society for the training of qualified specialists in the sphere of physical culture and sports, predestines the need to rethink requirements to the professional activity of physical education teachers, especially those responsible for quality assurance of training of students – future teachers of physical education, athletes, coaches, managers, physical culture and sports.*

Purpose. *Find out the methodology of the problem of management development of control and analytical competence of physical education teachers.*

Results. *It defines the essence of concepts «management», subordinated relation between its subjects vertically and horizontally. It is established that in the sphere of physical culture and sport methodology of research of problems of development management of analytical competence of physical education teachers presents a number of such theories: the theory of movement construction, theory of adaptation, the theory of functional systems and control theory.*

Originality. *It is shown that in the sphere of physical culture and sports of the control object are: 1) the subjects of the process to their needs, physical culture and sports; 2) sports science, which includes a set of principles, tools, methods and forms of physical education and sports training; 3) results of physical improvement; 4) pedagogical, professional and public frames; 5) logistical and financial resources. Structure analytical competence of physical education teachers as well as general management and specific principles of management of its development is disclosed.*

Conclusion. *We attempt to summarize the research methodology management challenges the development of analytical competence of physical education teachers have made it possible to*

elucidate the theory, principles, form the basis for the development of identified problems. Taking into account the scientific heritage of Russian and foreign specialists in the field of management, and also physical culture and sports established the structure of the analytical competence of physical education teachers. Manage the development of the teachers in the vertical and horizontal directions will enhance the effectiveness of physical education of students in educational process of higher educational institutions, approximation of their level of physical fitness and sports to the world's requirements for ensuring the competitiveness in today's job market.

Key words: *methodology; management; facilities management; vertical and horizontal communication; analytical competence; teacher of physical education; physical culture; sport.*

*Одержано редакцією 14.05.2015
Прийнято до публікації 15.06.2015*

УДК 314.72

Ченбай І. В.,

доцент кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, кандидат педагогічних наук, Україна

НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ З ДОПОМОГИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМ ОСОБАМ

Анотація. *Здійснено понятійно-термінологічний аналіз поняття «внутрішньо переміщені особи». Визначено напрями діяльності державних і недержавних організацій соціальної сфери з надання допомоги внутрішньо переміщеним особам. Схарактеризовано напрями роботи з підвищення кваліфікації фахівців соціальної сфери та навчання волонтерів, які надають послуги внутрішньо переміщеним особам.*

Ключові слова: *внутрішньо переміщена особа; організація соціальної сфери; державні і недержавні організації; напрями діяльності; соціальний працівник; психолог; волонтер; психологічна травма.*

Актуальність проблеми. Загострення ситуації на сході України, боротьба з терористичними та сепаратистськими формуваннями стали причиною вимушеної міграції значної частини мирного населення регіону. В Україні структурними підрозділами соціального захисту населення обласних та Київської міської державних адміністрацій обліковано 1 529 848 осіб (станом на 12.10.2015) [1].

Фактично, в Україні утворилася нова категорія соціально незахищених осіб, для роботи з якою необхідно мати, по-перше, відповідне нормативно-правове забезпечення, по-друге, організації і фахівців, що зможуть надавати соціальні послуги відповідно до потреб цієї категорії клієнтів. Тому проблема розширення напрямів діяльності організацій соціальної сфери, розроблення і впровадження програм допомоги внутрішньо переміщеним особам набула на сьогоднішній день особливої актуальності.

Зважаючи на те, що проблема внутрішньо переміщених осіб є новою для України, на сьогоднішній день відсутні комплексні наукові дослідження, навчальні матеріали для студентів ВНЗ. Публікації в основному охоплюють питання аналізу нормативно-правового забезпечення, механізмів захисту прав, вироблення напрямів державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні. Зокрема в цьому напрямі можна виділити дослідження А. Солодька та Т. Доронюка [2]. Психологічні джерела включають теоретичне обґрунтування проблеми травматизації та методичні